

- Ambitie 1. Alle wetenschappelijke output van de UvA komt (min of meer automatisch) in de digitale bibliotheek terecht.
- Ambitie 2. Zoveel mogelijk informatie die onderzoekers nodig hebben voor hun onderzoek is te verkrijgen via hun desktop.
- Ambitie 3. Wetenschappelijke informatie die nodig is voor het onderwijsproces zal voor studenten op een transparante wijze binnen de elektronische leeromgeving worden geleverd.

6. Wetenschappelijke informatievoorziening

De wetenschappelijke informatievoorziening ter ondersteuning van onderwijs en onderzoek is organisatorisch en beleidsmatig belegd bij de Bibliotheek van de UvA (UBA); het geheel van bibliotheken van de UvA, het Academisch Medisch Centrum (AMC) en het Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam (ACTA). Sinds 1996 is één van de speerpunten van het beleid van de UBA de modernisering van de informatievoorziening en de elektronische diensten die hieraan zijn verbonden. Tot dusver heeft dit op een aantal terreinen behoorlijk wat vernieuwingen met zich meegebracht. Zo is de toegankelijkheid van de elektronische informatie en diensten enorm vergroot zodat medewerkers en studenten vanaf iedere UvA-werkplek de Digitale Bibliotheek kunnen bereiken om bijvoorbeeld databases te raadplegen en elektronische tijdschriften en kranten te bekijken. Daarnaast heeft de gebruiker via de Digitale Bibliotheek een aanbod van informatie en diensten gekregen dat in grote mate is geïntegreerd. UvA-linker koppelt bijvoorbeeld gedistribueerde informatiesystemen waardoor de gebruiker op efficiënte wijze informatie kan vinden en raadplegen. Via een gepersonaliseerde interface (*My Library*) kan een gebruiker eigen selecties aanmaken, zich (op basis van een profiel) laten attenderen op interessante aanwinsten en artikelen en deze in een persoonlijke *e-shelf* bewaren. Daarnaast zijn er diverse mogelijkheden voor gebruikers om elektronisch hulp te krijgen bij hun handelingen. Zo kan bijvoorbeeld via een chatfunctie de hulp worden ingeroepen van een informatiespecialist.

De focus lag niet alleen op digitalisering van de toegang tot informatie, ook de vindbaarheid van digitale informatiebronnen diende zo optimaal mogelijk georganiseerd te zijn. Vandaar dat er veel aandacht is besteed aan de selectie van informatie en de toepassing van nieuwe internationale standaarden voor de ontsluiting van digitale objecten. Naast het bestaande digitale materiaal heeft de UBA zich ook toegelegd op de creatie van digitale content voor onderzoek en onderwijs. Om zowel eindgebruikers als bibliotheekmedewerkers effectief gebruik te laten maken van de nieuwe mogelijkheden, heeft de UBA veel aandacht besteed aan training, opleiding en voorlichting.

Digitale Bibliotheek. Een aantal belangrijke doelen van de Digitale Bibliotheek is bereikt; inmiddels is de fase aangebroken waarin de diensten kunnen worden verfijnd en gespecificeerd. Om de gebruiker verder tegemoet te komen, zal ook de focus van de dienstverlening moeten veranderen. Nu is die gericht op een soort algemene gebruiker, die eigenlijk niet bestaat. De digitale bibliotheek zal zo worden ingericht dat deze nog meer invulling geeft aan de specifieke behoeften van gebruikers via een groter aanbod van diensten op maat en van instrumenten om deze informatie te bevragen en te manipuleren. Personalisatie zal hieraan een belangrijke bijdrage moeten leveren. Verder zal aandacht worden besteed aan het verbeteren van de ondersteuning op afstand en het verder vergroten van de gebruiksvriendelijkheid. Daarnaast zal de komende jaren de toegankelijkheid verder worden vergroot door wereldwijde toegang tot de digitale bibliotheek te realiseren. Momenteel kan men alleen toegang krijgen vanaf een UvA-werkplek of met een UvAdsl- of UvAinbelverbinding. De nieuwe beleidslijnen hebben vooral betrekking op de integratie van de

digitale bibliotheek en de elektronische informatiediensten met andere systemen. Het gevolg van deze integratie zal bijvoorbeeld zijn dat studenten via de elektronische leeromgeving (Blackboard) wetenschappelijke informatie kunnen doorzoeken en gebruiken. Daarnaast kunnen docenten wetenschappelijke publicaties op een efficiënte en schaalbare wijze beschikbaar maken in hun cursussen binnen de leeromgeving. Een toepassing die hierbij ook niet mag ontbreken, is het aanmaken van een literatuurlijst met stabiele verwijzingen naar documenten uit de elektronisch beschikbare collectie van de bibliotheek.

Daarnaast zal de UBA het aanbod van digitaal materiaal uitbreiden met (bewegend) beeld, geluid en datagegevens. Hierbij is het gebruik van standaarden essentieel om goede ontsluitingsmogelijkheden, een grote toegankelijkheid en optimale uitwisselbaarheid van het materiaal te kunnen garanderen. Het is dan ook noodzakelijk om samen te werken met verschillende organisaties binnen en buiten de UvA, nationaal en internationaal, zodat zoveel mogelijk kan worden gewerkt met dezelfde standaarden. Aangezien de kosten voor deze activiteiten hoog zijn, is niet alleen samenwerking noodzakelijk maar zullen ook de verantwoordelijkheden en taken van de faculteiten, de UBA, het Informatiseringscentrum en landelijke informatieorganisaties goed moeten zijn afgebakend. De samenwerking met wetenschappers en inhoudelijke specialisten uit de faculteiten is essentieel om de aansluiting met onderwijs en onderzoek ten volle te realiseren. Een grote meerwaarde levert ook de samenwerking op met landelijke instanties die over non-tekstuele informatie beschikken, zoals het Filmmuseum, het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid - het instituut dat onder meer de archieven van de Publieke Omroep beheert, bewaart en ter beschikking stelt.

(Wetenschappelijke) productie

De projecten die de UBA uitvoert op het gebied van elektronisch publiceren wordt geregeld door haar Digitaal Productiecentrum (DPC), dat in voorkomende gevallen nauw samenwerkt met Amsterdam University Press (AUP). Deze samenwerking heeft het mede mogelijk gemaakt dat AUP en DPC elk op hun eigen terrein een voorhoederol kunnen vervullen. De rol van AUP is die van uitgever, dat wil zeggen het aanbrengen en selecteren van content en de (commerciële) verspreiding en marketing ervan. Het DPC biedt wetenschappers en kennisorganisaties ondersteuning bij het creëren, beschikbaar stellen en archiveren van elektronische publicaties. Hierbij richt het DPC zich onder meer op tijdschriften, beeldbanken, tekstcorpora, elektronische woordenboeken en multimediale producten.

Zo is de UBA ook nauw betrokken bij het DARE-programma, een landelijk programma waarbij de beschikbaarstelling en archivering van de wetenschappelijke productie van de universiteiten centraal staan. De initiator van het programma is SURF. Het *Digital Academic Repository* (DARE) van de UvA maakt deel uit van een landelijk en internationaal netwerk van wetenschappelijke informatiediensten, waardoor de verwijzingen naar publicaties binnen dit hele netwerk beschikbaar worden gemaakt. Het archief vergroot op deze manier de zichtbaarheid van de publicaties. Dankzij de aanwezigheid van deze publicaties in het archief

wordt voor iedere auteur automatisch een persoonlijke publicatielijst gecreëerd. Deze lijsten zijn wereldwijd beschikbaar via het web en auteurs kunnen hun publicaties - als zij dat wensen - beschikbaar stellen voor geïnteresseerde onderzoekers en lezers.

Aangezien alle Nederlandse universiteiten deelnemen aan DARE, is het archief instellingsonafhankelijk. Projecten die momenteel lopen zijn *UvA Scripties Online* en *UvA Dissertations Online*, waarin proefschriften van promovendi elektronisch beschikbaar worden gesteld en in boekvorm zijn aan te vragen.

Verder zal de UBA zich de komende planperiode vooral toeleggen op de digitalisering van (selecties van) cultuurhistorische en museale collecties, in het bijzonder wanneer deze relevant zijn voor onderzoek en onderwijs. De UBA zal in de komende jaren deelnemen aan landelijke en internationale onderzoeks- en publicatieprojecten waarbij de digitalisering en ontsluiting van dit uniek materiaal een belangrijke component zijn. Ook hier is nauwe samenwerking met wetenschappers essentieel.

Onderzoeksinformatie. Het concernstelsel dat de UvA hanteert op het gebied van onderzoeksinformatie is METIS. De universiteit streeft ernaar om al het onderzoek in dit stelsel onder te brengen, alsmede het te koppelen aan DARE en aan relevante concernstelsels uit het domein Personeel en Wetenschappelijke Informatievoorziening. Naarmate het onderzoeksinformatiesysteem METIS uitgebreid wordt met nieuwe functionaliteiten ontwikkelt het zich steeds meer tot het landelijke stelsel voor onderzoeksinformatie. Hoewel nog niet alle onderzoeksgroepen bij de UvA dit stelsel ten volle benutten, valt wel een duidelijke tendens waar te nemen in die richting.

Licenties. Jaarlijks betaalt de UBA aanzienlijke bedragen voor toegang tot wetenschappelijke informatie, dat wil zeggen toegang tot databases, elektronische tijdschriften en e-books. Daarvoor worden talrijke licenties afgesloten, wat niet alleen expertise en tijd vergt, maar ook een substantiële inzet in onderhandelingen met leveranciers. Vandaar dat de Nederlandse universiteitsbibliotheken een gezamenlijk licentiebureau hebben opgezet om via consortiumonderhandelingen betere abonnementsprijzen en voorwaarden te kunnen bedingen. Verder onderzoekt dit samenwerkingsverband of andere businessmodellen in bepaalde situaties betere resultaten zouden kunnen opleveren.

Een zorg blijft echter dat het huidige publicatiemodel door bibliotheken moeilijk beïnvloedbaar is, maar wel relatief grote stijgende kosten genereert. Op de langere termijn zullen er waarschijnlijk andere oplossingen gevonden moeten worden. Vandaar dat de UBA initiatieven ondersteunt waarbij alternatieve tijdschriften worden ontwikkeld, gebaseerd op een ander businessmodel. Eén van deze nieuwe publicatiemodellen is het zogenaamde *open access* model, waarbij de publicatiekosten voor rekening komen van de auteur die het artikel aanlevert, dus ten laste van diens onderzoeksbudget. Wereldwijde, kosteloze toegang tot deze artikelen is dan mogelijk, omdat de publicatiekosten immers van tevoren al zijn betaald. In sommige gevallen bestaat ook de mogelijkheid tot institutio-

neel lidmaatschap. De publicatiekosten voor UvA-auteurs komen dan te vervallen - die zijn verdisconteerd in de UvA-licentie. Zo komen de eerste stappen in de richting van de nieuwe publicatiemodellen - weliswaar aarzelend - op gang.

Een ander probleem is de beschikbaarheid van de in de Digitale Bibliotheek opgenomen informatie voor gebruikers die niet tot de UvA-gemeenschap behoren. Dit is met name licentietechnisch een groot probleem. Het is een grote uitdaging om de toegang te regelen voor verschillende groepen medewerkers en studenten van buiten de UvA:

- HvA-studenten en -medewerkers;
- 'shoppende' docenten en studenten van andere onderwijsinstellingen;
- samenwerkingspartners binnen onderzoek en onderwijs waarmee wetenschappelijke informatie moet kunnen worden gedeeld.

Organisatie. De innovaties van de Digitale Bibliotheek worden in belangrijke mate gefinancierd uit een budget dat als 'werkbudget' door het College van Bestuur ter beschikking wordt gesteld. Dit budget wordt aangevuld met externe subsidies (onder meer van SURF in het kader van DARE). Het beheer van deze middelen en de uitvoering van de innovaties worden aangestuurd door een Stuurgroep, die bestaat uit de bibliothecaris van de universiteit, de adjunctbibliothecaris, de directeur IC, de coördinator Strategisch Informatiebeleid en het hoofd van de sector Elektronische Diensten van de UB.

